

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Hvorfor kaldes vi Lutheraner? Prædiken paa Alle Helgens Dag

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Hvorfor kaldes vi Lutheraner? Prædiken paa Alle Helgens Dag", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1812_193A-txr-root.pdf (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Oversigt over manuskripter, tryk og oversættelse

Manuskripter

Der er ikke bevaret manuskripter til værket.

Tryk

Nummer i *Bibliografien* : 193A.

Hvorfor kaldes vi Lutheraner? udkom den 31. december 1812 på den velrenommerede boghandler Johann Heinrich Schuboths forlag i København. Samme dag oplyste *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (Adresseavisen): "Fra Pressen er udkommet: Hvorfor kaldes vi Lutheraner? Prædiken paa Allehelgensdag ved Nic. Frid. Sev. Grundtvei *, Kappellan i Udbye, og sælges indh.[æftet] for 72 B. *dvs. skilling hos Hofboghandler Schubothe paa Børsen No. 5."

Titelbladet oplyser, at bogen er tryk hos P.H. Höeckes enke. Der refereres til Martha Höecke, som var enke efter den københavnske bogtrykker Paul Hermann Höecke. Hun drev trykkeriet videre efter sin mands død i 1800 (Ilsøe 1992, s. 171).

Efter udgivelsen i 1812 blev prædikenen ikke genoptrykt som selvstændigt værk, men tilegnelsesdigtet blev optrykt særskilt i *Kvædinger* 1815, s. 151-161. Udover at der optræder varians i ortografi og ordstilling, er digtet her forsynet med et "Tillæg" (s. 361-369). I Grundtvigs levetid udkom digtet desuden 8 gange i forskellige salmesamlinger, stærkt forkortet. Det kom bl.a. i *Sang-Værk 1* 1837 forkortet til ni strofer (strofe 1-8 og 24) og med adskillige ændringer i teksten. Denne version blev med enkelte småændringer optrykt i *Sang-Værk 2* 1870. Andre steder blev digtet forkortet til fire eller fem strofer. En liste over de forskellige varianter findes i *Bibliografien* bind 1, s. 78. En kort version af digtet kom siden til at indgå i Højskolesangbogens 2. til 15. udgave (Dam 1992, s. 99).

Prædiken med både tilegnelsesdigt og fortale blev desuden optrykt efter Grundtvigs død i andenudgaven af *Bibelske Prædikener efter Tidens Tarv og Leilighed* 1883 [1816], s. 329-368. Heri trykte man også den prædiken, som Grundtvig holdt i Udby allehelgensdag den 1. november 1812, og som var en slags forlæg for *Hvorfor kaldes vi Lutheraner?*, jf. *Bibliografien* nr. 196.

Oversættelse

I 1815 blev prædikenen oversat til tysk af Johann Nicolaus Reuter, præst i Havetoft i Angel (Sydslesvig). Den fik titlen *Warum werden wir Lutheraner genannt? Eine Predigt am Tage aller Heiligen* (*Bibliografien* nr. 193B). Den tyske udgave indeholdt ud over en fuldstændig oversættelse af Grundtvigs tekst et indledende afsnit med overskriften "Vorbericht des Uebersetzers", underskrevet "Im Januar 1815". Prædikenen udkom i Nürnberg hos boghandler Johann Philipp Raw, som også havde udgivet Grundtvigs dimisprædiken i 1811, og som i øvrigt var de tyske pietisters forlægger.

Bibliografisk beskrivelse

Formler

Format: 8o.

Kollationsformel: A 8 B-C8 D4.

Signaturformel: \$2 signeret (-D2).

Pagineringsformel: 28 blade, pagineret 1-4, 5-10, 11, 12-55, 56 [= 56].

Bogens format er oktav. Den er trykt på tre et halvt ark: et komplet, usigneret helark, to signerede helark og et halvark, hvor signaturen mangler på det andet blad i lægget. Arkene er foldet til 28 oktavblade, 56 sider i alt.

Der er stum paginering af s. 1-4, 11 og 56, mens de resterende sider er pagineret med arabertal. Der er arksignaturer på s. 17 og 19 (B og B2), s. 33 og 35 (C og C2) og s. 49 (D).

Det er ikke lykkedes at finde et ubeskåret eksemplar.

De beskårne blade måler ca. 103 × 177 mm (Grundtvig Bibliotekets eksemplar).

Brødtekstens klumme måler ca. 74 × 138 mm.

Der anvendes ikke kustoder.

Indholdsoversigt

[1] *titelblad*. [2] *blank*. [3] *tilegnelse*. [4]-10 *tilegnelsesdigt*. [11]-24 *Fortale*. 25-55 *prædiken*.

Typografi

Skriftsnit

Hvorfor kaldes vi Lutheraner? er trykt med fraktur.

Skriftgrader

Den største variation m.h.t. skriftgrader findes på titelbladet og på s. [3] (tilegnelsen).

Tilegnelsesdigtet og fortalen er sat mindre end prædikenen; digtet en anelse mindre end fortalen.

Øvrige fremhævelsesmidler

Grundtekstens primære fremhævelsesmiddel er spatiering (anvendt første gang på titelbladet i linjen "Prædiken").

Værkets tre hovedafsnit – digt, fortale og prædiken – indledes alle med en uncial i halvfed fraktur.

Skillestreger

Der anvendes 6 slags skillestreger, som alle er centrerede:

- En mellemlang streg, der er tykkest på midten (øverst på titelbladet)
- En mellemlang, tynd skillestreg (midt på titelbladet)

- En lang streg, der er tykkest på midten (nederst på titelbladet)
- En kort, tynd skillestreg (efter 15. strofe i tilegnelsesdigtet, s. 8, efter digtet, s. 10, efter fortalen, s. 24, efter prædikenens indledende bøn, s. 25 og mellem prædikenen og lovprisningen, s. 53)
- En lang, tyk prydstreg med bølge indeni (forud for prædikenen, s. 25)
- En kort streg, der er tykkest på midten (s. 55)

Papirkvalitet

Hvorfor kaldes vi Lutheraner? udkom både på trykpapir og på det finere skrivepapir. Denne kvalitetsforskel er typisk for tiden og findes i andre førsteudgaver af Grundtvigs værker (Johansen 1951, s. 73). Trykpapiret er billigt, håndgjort papir, som er træholdigt og tyndt (fundet i eksemplarerne fra Grundtvig Biblioteket og Teologisk Fakultets Bibliotek, Københavns Universitet, se afsnit 3.2 og afsnit 3.3). Skrivepapiret er håndlavet hvidt papir med vandmærke fra papirfabrikken C.[ornelis] & I.[an] Honig i Nordholland (fundet i eksemplaret fra Det Kongelige Bibliotek, se afsnit 3.1). Begge papirtyper er ribbede og har kædelinjer.

Omslag

Der er ikke fundet eksemplarer med originalt omslag, men i eksemplarerne fra Grundtvig Biblioteket og Teologisk Fakultets Bibliotek (KU) kan ses rester af et blått omslag i glanspapir. Det var typisk i tiden at benytte et farvet papiromslag uden tryk.

De kollationerede eksemplarer

Tre eksemplarer er blevet kollationeret og beskrives nedenfor.

Det Kongelig Biblioteks eksemplar er valgt som tekstgrundlag. Det er også dette eksemplar, der har afgivet faksimiler til udgaven.

Eksemplar fra Det Kongelige Bibliotek, katalognr. 6:1,-169 8o

Dette eksemplar er beskåret og indbundet i brunt karton.

På forpermen er nedfældet en rød titeletiket med Frederik 6.s monogram i guldtryk samt teksten: "Prædiken / af / Grundtvig.". På indersiden af forpermen findes katalognummeret og Det Kongelige Biblioteks ejerstempel.

Eksemplaret er trykt på håndlavet hvidt papir fra papirfabrikken C.[ornelis] & I.[an] Honig i Nordholland. Papiret bærer vandmærke bestående af et hovedmærke, der forestiller en krone over skjold med posthorn (se s. 7) og et bimærke med navnet "C&I Honig" (se titelbladet og s. 5)

Eksemplar fra Grundtvig Biblioteket, katalognr. 3.2

Dette eksemplar er beskåret og indbundet i et halvlærredsbind med marmoreret overtrækspapir i mørke brune og grønne nuancer. Ryg og hjørner af mørkebrunt lærred. På forpermen er nedfældet en rød titeletiket med guldtryk: "GRUNDTVIG. / Hvorfor kaldes vi / Lutheraner? / 1812.". På indersiden af forpermen findes katalognummeret.

Bindet har først tilhørt forlagsboghandler Karl Schönberg, hvis signatur er at finde i øverste højre hjørne på det løse forsatsblad, "flyvebladet". Siden er det blevet stemplet "B.[ogsamlingen] G.[rundtvigs] H.[us]"

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

(på titelbladet) og "K[irkelig] S[amfund af] 1898" (titelbladets versoside).

Eksemplaret er trykt på billigt, håndgjort papir.

Eksemplar fra Teologisk Fakultets Bibliotek (KU), katalognr. V j 5 i

Dette eksemplar er indbundet på samme måde som det ovenstående. Det er også beskåret og indbundet i et halvlærredsbind med marmoreret overtrækspapir i mørke brune og grønne nuancer. Ryg og hjørner af mørkebrunt lærred. På forpermen er nedfældet en rød titeletiket med guldtryk: "GRUNDTVIG. / Hvorfor kaldes vi / Lutheraner? / 1812."

På indersiden af forpermen findes katalognummeret og ejerstemplet: "Københavns Universitet / INSTITUT FOR / KIRKEHISTORIE". På det løse forsatsblad ses den tidligere ejers signatur: G.[otfred] Rode.

Eksemplaret er trykt på billigt, håndgjort papir.

Intern varians

Ved den interne kollation er der ikke fundet varians.

Tekstkritik

Anvendt litteratur

- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954)
- *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1812) Tillæg til nr. 307, Torsdagen d. 31. December, s. [3]
- Dam, Poul (1992) *Grundtvig-tekster i Sangbøgerne med særligt henblik på højskolesangen. En bibliografisk oversigt*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Warum werden wir Lutheraner genannt? Eine Predigt am Tage aller Heiligen*. Nürnberg
- Ilsøe, Harald (1992) *Bogtrykkerne i København og deres virksomhed ca. 1600-1810. En biobibliografisk håndbog med bidrag til bogproduktionens historie*. København
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs Skrifter*, bind 1. København
- Johansen, Steen (1951) "Om Grundtvig-Udgaver" i *Grundtvig-Studier* 1951, s. 69-91. København